

Typický studenovělečný román?

Sešit nalezený v Sunčchonu Romana Kima

Miriam Löwensteinová

Univerzita Karlova

miriam.lowensteinova@ff.cuni.cz

Matěj Valošek

Univerzita Karlova

matej.valosek@ff.cuni.cz

Yu Sunbee

Hankuk University of Foreign Studies

sunbeey@gmail.com

A REPRESENTATIVE OF COLD WAR FICTION?

ROMAN KIM'S *THE NOTEBOOK FOUND IN SUNCH'ON*

Roman Kim (1899–1967) was a Soviet Korean writer, Orientalist and counterintelligence officer, well-known in the 1950s and 1960s Eastern Europe as the author of political and spy novels such as *The Girl from Hiroshima* (1954), *The Cobra under the Pillow* (1962), *The School of Phantoms* (1965). This paper analyzes his famous novel *The Notebook Found in Sunčchon* (1951), its authenticity and message, not from the point of view of its literariness, but in the context of the 1950s. In this book Roman Kim openly accused Americans and Japanese that by the Korean conflict they tried to realize the “first of their ABC plan” leading eventually to World War III.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Studenovělečný román — Roman Kim — *Sešit nalezený v Sunčchonu*

Cold War Fiction — Roman Kim — *The Notebook Found in Sunčchon*

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366729.2023.1.9>

FAKTA, KONTEXT A OTÁZKY

Roman Kim (1899–1967) byl jednou z nejnvýraznějších tváří studenovělečné literatury nejen v Sovětském svazu, i na československé scéně působil svými romány, které by bylo možno žánrově zařadit nejspíše ke špionážním/dobrodružným prózám, v padesátých letech však byl jejich obsah prezentován jako fakta.¹ Původem (etnický

1 Ruské studie (Kulanov 2014, 2016, 2018) a po nich korejské (Kim Hongdžung 2014 a 2015) označují tvorbu Romana Kima za detektivní či dobrodružnou, což ovšem neodpovídá

Korejec, narozený ve Vladivostoku), vzděláním (studia a následný desetiletý pobyt v Japonsku), bydlištěm (Sovětský svaz) a zaměstnáním (důstojník sovětské špionážní služby) měl ty nejlepší předpoklady pro vytváření věrohodných, fakty či reáliemi nebývale podložených narativů, což v kombinaci s inspirací sovětskými válečnými spisovateli, literárními schopnostmi, ovšem i nezbytným ideologickým vybavením dalo základ typu i známosti jeho děl. Nejvíce se jeho knihy šířily zeměmi východní Evropy, zvláště od korejské války v obrovských nákladech i opakovaných vydáních, některé byly přeloženy do jazyků zemí sovětského bloku.² Popularita Romana Kima utichla po jeho smrti, známý a připomínaný zůstal pouze v Sovětském svazu. Zajímavé je, že zatímco jeho nejslavnější román *Sešit nalezený v Sunčchon*³ nebyl nikdy přeložen do korejštiny a na rozdíl od dalších spisovatelů — etnických Korejců nebyl donedávna vůbec zmiňován (na Jihu je to vzhledem k poválečnému antikomunismu logické, na Severu ovšem nevysvětlitelné),⁴ ačkoliv má nejen korejské téma, zasazení, postavy i autora, druhé Kimovo ceněné dílo, *Děvčátko z Hirošimy*, je v Japonsku, v němž se odehrává, nejen známé, ale i analyzované, což dokazuje mimo jiné obsáhlá studie Noria Sakanaky „Roman Nikolajevich Kim and the Strange Plots of His Mystery Novellas“.⁵

Hodnotit tvorbu Romana Kima bez kontextu není možné. Pochopitelně se jedná o dobovou literaturu s jasným poselstvím, hyperbolizovanými modelovými postavami, redukovanými a typizovanými s ohledem na bipolární svět a aplikovatelnými na tehdejší propagandu. Ne všechna jeho díla mají stejnou literární kvalitu i váhu, ne ve všech také využívá své orientalistické znalosti,⁶ pro něž ho velebí i nemnozí současní badatelé. Každopádně je to produkce zajímavá, zapomenutá a ne zcela objektivně hodnocená, což ukázala mj. jeho osobě i dílu věnovaná konference v roce 2016.⁷

obsahu ani stylu všech jeho knih. Nejblíže mají ke špionážním románům, i když žánr tehdy v sovětském bloku teprve vznikal. Proto přirovnání k Ianu Flemingovi a bondovkám z konference o Romanu Kimovi (viz dále) poněkud kulhá, stejně tak se nedají všechny jeho publikace shrnout pod jedno označení. Ke špionážním by se mohly přiřadit *Škola přízraků* a *Kobra pod poduškou* z šedesátých let, ovšem dva neznámější — *Sešit nalezený v Sunčchon* a *Děvčátko z Hirošimy* nepatří mezi zábavnou prózu svojí prvotní intencí.

2 Roman Kim napsal čtyřiašedesát kratších i delších próz, které byly přeloženy do dvanácti jazyků, a náklady jeho knih se celkově odhadují na téměř dva miliony. Nejvíce vydání měl *Sešit nalezený v Sunčchon*, celkem devatenáct, následuje *Děvčátko z Hirošimy* s deseti vydáními.

3 V celém článku používáme současnou českou vědeckou transkripci korejštiny a pro názvy knih populární prepis: vydání románu v padesátých letech vycházela z ruské normy a z neznalosti se město v titulu prepisuje jako Sunčon a Sunčen.

4 Minimálně do roku 1956 byla severokorejská literatura na sovětskou výrazně napojena a existence románu by měla být korejským spisovatelům známa.

5 Sakanaka 2017, s. 149–165.

6 Kim používá ve svých prózách častěji japonské motivy, nutno říci, že v hojně míře a s přesvědčivostí.

7 Ve zprávě o konferenci najdeme reprezentativní sumář údajů o Romanu Kimovi i jeho hodnocení. Podrobněji Kim 2016, s. 82–91. Autoři opakovaně zmiňují jeho akademické předpoklady, překladatelské schopnosti (zvláště převod Akutagawy Rjunosukeho do ruštiny), práci v kontrarozvědce (1923–1937), zatčení (1937), propuštění z vězení (1945) a rehabilitaci (1957). Jednotlivé příspěvky Kima hodnotí z nejrůznějších pozic (většinou však

V této studii nebudeme připomínat spleť život Romana Kima se strmými vzestupy a pády, vazbami na sovětského vůdce Nikitu Chruščova, vězením či špionážní činností: k tomu existuje řada dat a spekulací a jsou shrnuty v knize Aleksandra Kulanova.⁸ Také se nehodláme věnovat jeho podřadnějším dílům, východiskem nám byly překlady na území někdejšího Československa a zvláště dílo *Sešit nalezený v Sunčchonu*, vydané v době korejské války a explicitně této válce věnované. Zajímá nás nejen jeho publikování, ale zejména realizace: k čemu autorovi korejská realita slouží a zda je zástupná, na čem vystavěl dějovou linii a jak funguje, koho představují základní postavy a jak celek působí ve studenoválečné tvorbě sovětského bloku.

PRODUKCE ROMANA KIMA V ČESKOSLOVENSKU A UVEDENÍ SEŠITU NALEZENÉHO V SUNČCHONU

V Československu vyšlo během padesátých a šedesátých let v překladech z ruštiny několik Kimových próz, jejichž výběr ukazuje mj. na šíři jeho tematického záběru. V chronologickém pořadí se nejprve objevil *Americký Parnas* (Československý spisovatel, 1950), od roku 1951 ho následoval *Sešit nalezený v Sunčchonu* (na pokračování v časopise *Květy*, tři vydání v Našem vojsku, rovněž slovensky jako *Sošit najdený v Sunččene*, Tatran, 1952), *Děvčátko z Hirošimy* (Mladá fronta, 1955), *Kobra pod poduškou* (Saturn, 1966) a *Škola přízraků* (Saturn, 1967). Každou z knih kromě posledních dvou jmenovaných vydalo jiné nakladatelství a v prvních případech se jedná o tehdy prestižní vydavatele. Lze se domnívat, že výběr nakladatelství také souvisí s obsahem knihy: *Americký Parnas* — fiktivní dialog ruského novináře s Američanem, reprezentujícím úpadkovou literaturu a vysvětlujícím fungování tamního, na penězích založeného knižního trhu⁹ — je určen v prvé řadě spisovatelům. *Sešit nalezený v Sunčchonu* je určen primárně vojákům, alespoň v tiráži nebo na záložkách některých vydání:

kladných), oceňují jeho službu vlasti, konečnou (sovětskou) identitu, literární styl, vyjadřují přesvědčení, že není dostatečně oceňován, vyzdvihují jeho humor, alternativní pojetí detektivního příběhu i postavy detektiva atd. V žádném příspěvku nezaznívá kritický hlas, nikdo se tedy nevěnuje ideologickým dezinformacím a účelovosti jeho textů. Pokud jde o nečetné současné korejské články (viz seznam literatury), vycházejí z knihy Aleksandra Kulanova a v žádném směru nepřesahují jeho informace, což znamená redukci osoby spisovatele na sumu zajímavostí pro korejské publikum vzhledem k padesátiletému státnímu antikomunismu nepředstavitelných. V tomto výčtu se analýza *Sešitu nalezeného v Sunčchonu* neobjevuje, pouze menší zmínky o jeho angažovanosti v Kim 2015, s. 150–153.

- 8 Kulanov 2016 a 2018. Jedná se o vysoce spekulativní a veskrze pozitivně laděné publikace. Autor se zabývá ruskou špionážní službou, proto se soustřeďuje spíše na život Romana Kima, jeho tvorbu pojímá velmi povrchně.
- 9 *Americký Parnas* je jakousi reportáží, založenou na autorově postupném až detektivním pronikání do podstaty amerického knižního trhu, v němž nejde o kvalitu, ale o podbízení se pokleslému čtenářskému vkusu, šíření brakové literatury a její zpeněžení, tedy i přizpůsobování se spisovatelů současným trendům. Výroba se pak netýká jen samotného procesu tisku a vazby, jde o promyšlený systém, jak „nakrmit“ miliony lidí hloupými fikcemi a vydělat, na čemž parazituje také film. Kniha je silně ironická a Američané jsou v ní líčeni jako bezduché kreatury, neschopné tvořit a číst samostatně.

aby byli informováni o nových zločinných úmyslech nepřátelského tábora a byli připraveni na další světovou válku.¹⁰ *Děvčátko z Hirošimy*, příběh japonské dívky od jejího zázračného přežití jaderného útoku po nejprve romanticky pojímanou, ale čím dál vědomější protiamerickou činnost v Američany okupovaném Japonsku, je především románem pro mladé,¹¹ a proto vyšel v Mladé frontě. Obě posledně jmenovaná díla jsou špionážně-detektivní, *Kobra pod poduškou* zesměšňuje britskou rozvědku¹² a *Škola přízraků* líčí na pozadí druhé světové války s použitím historických postav fiktivní školu pro špiony, jejíž systém nakonec opět zesměšní a odhalí člověk z „naší“ strany barikády.¹³

Autor nebyl nadstandardně propagován nebo citován, v Československu nebyly ani v padesátých letech publikovány analýzy jeho děl, nelze ho tedy považovat za klasika sovětské literatury. Pokud je nám známo, v Československu nikdy nebyl. Náklady knih se liší, jsou však relativně vysoké, obě delší fikce mají shodný náklad (10 400 výtisků), *Americký Parnas* má náklad nejmenší — 7 000 kusů, špionážní dílka 50 000, respektive 70 000 výtisků. V závislosti na ideologické závažnosti prózy měly nebo neměly předmluvy, doslovy, záložky a publicitu v tisku. První díla (*Sešit nalezený v Sunčchonu*, *Děvčátko z Hirošimy* a *Americký Parnas*) jsou prezentována jako realita, svědectví, či dokonce jako odhalení zločinu na poslední chvíli, u obou špionážních novel se objevuje typicky jen, že „příběh vychází ze skutečných událostí“ (*Kobra pod poduškou*) a „špionážní zákulisí vydává svá tajemství“ (*Škola přízraků*). To svědčí o méně vypjaté dikci šedesátých let, která už nevyzývá k boji a nechce šokovat svými „objevy“. Obě díla se dotýkají světové politiky retrospektivně, respektive marginálně. Některé knihy mají kromě názvu také podtituly, v nichž se ozřejmuje jejich obsah. Tak se v *Americkém Parnasu* objevuje podtitul „Pamflet“, *Škola přízraků* je „Novelou ze špionážního zákulisí“ a *Kobra pod poduškou* nese podtitul „Anglická rozvědka zasahuje“, což je ve všech případech československý dodatek. Žádná z knih nemá ilustrace, ty jsou ovšem v hojném počtu i rozsahu přítomny v časopiseckém vydání *Sešitu nalezeného v Sunčchonu* v *Květech*: pocházejí od malíře Jana Černého (1919–1997), známého svými ilustracemi knih pro děti a mládež. Doslov k *Sešitu nale-*

10 V tiráži druhého vydání najdeme noticku „jen pro příslušníky čs. branné moci“. V prvním vydání se zacílení na vojáky objevuje pouze na záložce („do rukou našich vojáků se dostává...“), v poslední edici toto explicitní zacílení chybí.

11 Mladí v Japonsku jsou v tomto textu součástí mládeže celého světa a bojují proti křivdám a bezpráví, zde konkrétně proti americkým pokusům na lidech z Hirošimy. Patos je zvýrazněn dětskou obětí, dívkou, která přežila, ale je odsouzena k smrti, tudíž je snadné vyvolat soucit s jejím osudem a hněv proti těm, kdo atomový útok nařídili.

12 Román se odehrává v Casablance, Velké Británii a Moskvě, převážně v roce 1943. Děj se točí zejména okolo pracovníků britské rozvědky, kteří jsou silně karikováni; snaží se naverbovat Sověta, jehož považují za agenta. Jejich neschopnost vrcholí tím, že prchnou z jeho hotelového pokoje, protože považují stočeného hada-hračku za skutečnou kobru, z čehož vznikl titul knihy. Děj kombinuje znalost prostředí a poukazy na historická fakta s fikcí, přičemž historie tvoří jen zajímavou kulisu podporující uvěřitelnost příběhu.

13 Dílo je psáno formou deníku frekventanta školy pro špiony kdesi v Africe, kde učí nejrůznější podivné a morálně pochybné osoby, včetně Japonce svérázně kříšického nindžovské zásady. Děj je napínavý s předvídatelnou zápletkou: pisatel se ukáže být autorem špionážních románů, který se po pobytu ve škole rozhodne odhalit tamní nelidské praktiky.

zenému v *Sunčchonu* napsal překladatel a drží se dobové válečné rétoriky,¹⁴ bojovnou, a přitom patetickou předmluvu k *Děvčátku z Hirošimy* přidala také překladatelka.¹⁵

„Do rukou našich vojáků se dostává velmi závažný dokument.“ Těmito slovy začíná záložka *Sešitu nalezeného v Sunčchonu*. Záložka obsahuje synopsi, která nastavuje předporozumění dobového čtenáře, a román se stává dokumentem, autentickým svědectvím, doslova „neocenitelnou pomůckou všem velitelům, politickým pracovníkům a vedoucím kroužků při agitační a propagační práci“. Nastavení diskurzu začalo časopiseckým vydáváním na pokračování v týdeníku *Květy*, kde román vycházel mezi 15. srpnem a 16. prosincem 1951. Rozdělen byl na celkem třiatdvacet částí a před samotným publikováním byl napříč československým tiskem propagován. Autoři upoutávek však nebyli v hodnocení a určení textu jednotní. Hovořili o „románu o amerických piklech v Japonsku“,¹⁶ také o „přepisu zápisků“,¹⁷ čímž rozostřili hranice mezi románovým charakterem díla a literaturou faktu. Tato nejednoznačnost byla umocněna třetí identitou *Sešitu nalezeného v Sunčchonu* — označením za román reportážní či dokumentární. Tato schizofrenie označovacího aktu zároveň mistrně pracovala s nejednoznačností a posunula prvotně zobrazený fikční svět blíže ke světu aktuálnímu.

Román se v propagačních upoutávkách vyskytuje vedle *Hrdinů válek a revolucí*,¹⁸ *Jana Husa*,¹⁹ *Hrdinů bojující Koreje*²⁰ či *Stalina a Rudé armády*.²¹ Hranice mezi textovým světem a světem referentů jsou tedy rozvolněny a román jako takový je přeznačen.

Prvních devět částí časopiseckého vydání obsahuje mimo samotný text i krátká uvedení, jež opět pomíjejí charakter otiskovaného díla. Jejich podoba lehce variuje, v zásadě připomíná čtenáři orientační body, aby byl patřičně seznámen s válečným děním na Korejském poloostrově.

14 Kim 1952, s. 147–158. Pod doslovem je podepsán Jaroslav Jankovský. Doslov hraje hru na autenticitu nalezeného sešitu jako potvrzení zločinných plánů na ovládnutí světa USA a Japonskem. Napsán byl v době korejské války a tato kulisa provází i text, v němž se autor vrací ke konci druhé světové války, vyčísluje americké i japonské zločiny, pokračuje kontrastně podaným osvobozením Koreje a prvními lety po osvobození, rozpoutáním korejské války a vše dokumentuje čísly a citáty tak, aby vynikla opozice mezi činy SSSR a USA. Zvláštní péči autora doslovu se těší generál MacArthur, jemuž připisuje řadu zločinů, včetně použití bakteriologických zbraní.

15 Kim 1955, s. 5–10. Předmluva Jarmily Wagsteinové má cílenou strukturu: od poetického úvodu k Hirošimě přechází přes pokusy a následky pokusu s vodíkovou pumou, líčení zvěstev Američanů v okupovaném Japonsku, boj Japonců pod vedením komunistické strany až po závěrečný apel na solidaritu s japonským lidem. Typicky obsahuje text mnoho údajů, statistik a čísel, dokumentujících důsledky amerických zločinů, a zcela pomíjí zřejmý fakt, že Japonsko bylo agresor a americká správa důsledkem mezinárodních dohod.

16 *Deník Práce* 1951, s. 2.

17 *Práce* 1952, s. 13; *Týl a zásobování* 1952, s. 420a.

18 Jednalo se o ediční řadu nakladatelství Naše vojsko. V padesátých letech vyšly např. tyto svazky: *Hrdinové bojující Koreje* (sv. 3), *Generál Karel Świerczewski, bohatýr polského osvobození* (sv. 10), *Bránili vlast* (sv. 7), *Jan Žižka* (sv. 5), *Jan Želivský* (sv. 12) aj.

19 Kratochvíl, Miloš Václav. *Jan Hus*. Praha: Naše vojsko, 1952.

20 *Hrdinové bojující Koreje*. Překlad Zbyněk Kožnar a Vsevolod Sato. Praha: Naše vojsko, 1952.

21 Vorošilov, Kliment Jefremovič. *Stalin a Rudá armáda*. Překlad Václav Prokůpek. Praha: Naše vojsko, 1952.

TÉMA A REALIZACE SEŠITU NALEZENÉHO V SUNČCHONU

Román má ve všech českých edicích kolem sto čtyřiceti stran; udržuje vysoké vyprávěcí tempo, k čemuž autora nutilo i původní vydávání na pokračování, některé kapitoly jsou pouze několikastránkové, delší rozčleněny na podkapitoly, mají výrazné, pro čtenáře chytlavé titulky, jsou silně dějové až přehuštěné, ne všechny sice tematicky ohraničené nebo uzavřené, většina končí v napínavém momentu. Autor zručně pracuje s dávkováním napětí a tvoří funkční cliffhangery. Slabší je závěrečná pasáž, v níž jako by nebyl s to se rozhodnout, jak vyprávění uzavřít, zda v poučném, bojovném, otevřeném, tajemném, či věcném tónu, pročež nakonec použije všechny.

Sešit nalezený v Sunčchonu je román z rodu špionážních, odehrává se převážně v Koreji a v Japonsku v reálném čase korejské války; retrospektivně, v nalezeném deníku japonského válečného zločince-špiona, se vracíme do imperiálního i poválečného Japonska. Japonsko, Korea i tamní válka se stávají symbolickým prostorem americko-japonských plánů na třetí světový konflikt. Deník nalezne severokorejská partyzánská jednotka při osvobozování severokorejského Sunčchonu v listopadu 1950. Od té chvíle deník „vypovídá“: soustřeďuje se na Japoncova setkání s americkým špiónem Harshbergerem, na situace, v nichž se opakuje modus zajatec-vítěz-spolupracovník. Oba jsou zástupní pro vyšší, národní celek. Plány na rozpoutání války jsou nálezem deníku odhaleny, „plán ABC“ nevyjde, a to také kvůli hrdinskému odporu Severu. Poslední stránkou nekončí válka, jen příběh Romana Kima, který ve chvíli uveřejnění románu (1951) mohl uzavření konfliktu pouze předjímat.

Román je svým prostorem i postavami ambiciózní. Týká se Japonska, USA, SSSR, rozdělené Číny, Severní a Jižní Koreje. Vedle ikonických, kladných typů, jaké můžeme najít v sovětské válečné literatuře (mladý pár Korejců a zde poněkud potlačený moudrý velitel), se děj kumuluje kolem ústřední dvojice nepřátel, jejichž charakter lze odhadnout už podle státní příslušnosti. Japonec se vyvíjí: z relativně neutrální osoby, již na počátku můžeme chápat spíše jako oběť poměrů, vzdělání, vojenských tradic atd., přechází do fanatické, rasistické stvůry pohrdající vším živým, Američanovi autor nepřiznává ani náznak pozitivního: je to zbabělý, podlý, prodejný, chorobně ctižádnostivý bezohledný člověk, kterého se vypravěč deníku štítí od prvního setkání v červnu 1945. S Japoncem projde čtenář zkušeností kapitulace, pokusem o vojenský převrat a dočká se jeho opětovného setkání s Harshbergerem. V té chvíli se rodí komplot vítězných USA a poraženého Japonska, namířený proti SSSR a jeho přátelům, za americkou světovládou a proti všem „rudým“. To už se děj překlápá do druhé poloviny, kde se seznamujeme s „plánem ABC“, v němž jsou korejská válka a její rozpoutání pouze krokem „A“.²²

Scéna se rozšiřuje o občanskou válku v Číně (Čankajšek je na ústupu, „rudí“ vítězí) a boj proti společnému nepříteli zahrnuje nově i pevninské Číňany. „Naše politika v Asii utrpěla porážku. Jestli nepřikročíme k nějakému protiopatření, nezbyvá nám než z Asie odejít [...]“,²³ říká Harshberger Japonci. Američané se nechávají in-

22 Krokem „B“ je postup do Mandžuska, „C“ román nespecifikuje, předpokládáme, že logicky zahrnuje celý pro USA a Japonsko nepřátelský svět.

23 Kim 1952, s. 92.

spirovat japonským postupem z přelomu 19. a 20. století a rozhodnou se pro invazi do Koreje.²⁴ K ústřední negativní dvojici se přidružují amerikanizovaní Korejci a členové jihokorejské vlády.²⁵ Činnost nesourodé tokijské skupiny navazuje na koloniální éru, vyhledává kontakty na japonské konfidenty (mají to být zejména členové domácí sekty Čchöndogjo²⁶), uskutečňuje menší i větší teroristické akce, diskutuje plány na bakteriologickou válku.²⁷ Pisatel deníku se pak přesouvá do korejského Suwönu blízko hlavního města a čeká na invazi: v zápiscích nastane dramatická dvouměsíční pauza, způsobená podle Japonce katastrofálním neúspěchem pokusu. Fragmentárně až do konce popisuje střípky ústupu ze Soulu, chaotické přesuny a ztroskotání akce, podrobněji se věnuje výslechům zajatců (kromě mučení vypravěč připomíná použití amerických přípravků, urychlujících přiznání — amithalu a pentothalu —, které údajně na Korejce neúčinkovaly),²⁸ scénu podbarvuje desperátskou dekadentní konzumací drog a alkoholu a dílčími ohavnostmi páchanými v týlu (střelba do dětí, mučení žen). Vypravěč zde v krátkých, téměř novinářských vstupech nenápadně zasahuje do děje: svérázně aktualizuje první dvě fáze korejské války, připomíná jména amerických generálů, poslaných na korejskou frontu, včetně jejich zásluh ve druhé světové válce, a tím poukazuje na důležitost akce. Vyčísluje nesmírné množství techniky i lidí, jež bylo třeba nasadit, aby Američané vůbec dokázali občanské statečnosti Severu čelit, čímž teprve vynikne překvapivý severokorejský odpor. „Amerika poslala do Koreje své nejlepší divize, přinutila své vazaly, aby jí pomáhali v intervenci, nasadila do boje řadu nových zbraní, které připravovala pro budoucí válku, počínaje tryskovými letadly a konče napalmem.“²⁹ Neschopnost Američanů stvrzují konkrétní scenerie: vojáci se válejí v hysterii,³⁰ čekají na bomby jako na smilování, bezradně kouří na silnici, nosí v kapse bílý kapesník, aby se mohli vzdát.³¹ Závěr deníku graduje výsledkem statečné severokorejské partyzánské Zoji-4 a zbabělým ústupem Američanů, vyličených jako podivná rasová směsice: v autě seděli „[...] Trumanovci, tři černoši, dva Angličané, jeden Australan a dva Filipínci,“ další byli identifikováni jako Turci.³² Nalezením sešitu se potvrzují informace, které už velení má, prozrazení „plánu ABC“ znamená jeho definitivní zmar. Následuje několik pokusů o uzavření děje. V prvním sedí partyzáni u ohně, povídají si o svých zážitcích i o přesvědčení, že válku vyhrají, a do toho přicházejí (poněkud ahistoricky) „čínští soudruzi“,³³ další konec se odehrává na pchjongjangském nádraží, odkud všichni odjíždějí znovu na frontu. Zaznívají tu výkřiky: „Ať žije svobodná a nezávislá Korea!“

24 Korea byla k Japonsku přičleněna v první fázi jeho imperiálních snah.

25 Do Tokia přijede i jihokorejský prezident I Süngman (ve funkci 1948–1960).

26 Sekta nebeské cesty, původně sociální milenialistické hnutí, ve 20. století vlastenecké uskupení.

27 Zbraně, zejména ty nejničivější, figurují v deníku neustále: v tomto směru se nejedná o úplnou fikci, ale využití reality pro demonstraci plánů na zničení lidstva.

28 Kim 1952, s. 126.

29 Tamtéž, s. 143.

30 Tamtéž, s. 131.

31 Tamtéž, s. 132.

32 Tamtéž, s. 140.

33 Čínská vojska do Koreje vstoupila až na přelomu let 1950–1951.

„Ať žije mír na celém světě!“³⁴ Ovšem i ty hněvivé (u mužského hrdiny posílené smrtí matky): „Pomstu a smrt prokletým nepřátelům — americkým ozbrojeným interven-
tům a Li Syn-manově zrádné bandě!“³⁵

REÁLIE A AUTENTICITA

Vzhledem k trojí identitě Romana Kima se románem vine sovětský, japonský a korejský topos. Vladivostočtí Korejci, a to se týká i autora, ve 20. století sice korejsky mluvili, vzdělání však většinou absolvovali v ruštině, což znamenalo i jejich podstatnou rusifikaci. Už jazykem své tvorby je autor ruský/sovětský, korejsky nikdy nepsal a napojení na soudobou korejskou (ani diasporickou) literaturu neměl. Všechno korejské v románu je také redukováno na minimum: kromě prostředí, jež se v podstatě opírá o několik geografických pojmů bez nároku na přesnost,³⁶ postav, jež jsou spíše obecnou představou o partyzánech, spravedlivých vojácích, nebo na druhé straně historicky ověřených i fiktivních zločinců, se Korea v románu stala jen kulisou. Jen jedinkrát — snad pro lyrizaci Suwönu — se v ději vyskytne legenda o nešťastném princí Sadovi a jeho smrti s chybami v interpretaci, dataci i transkripcích. Totéž se dá vytknout zmínce o mytickém zakladateli korejské státnosti Tangunovi (uvádí červenec místo října), další nepřesnosti se vyskytují zejména u soudobých postav: pro ilustraci zmiňme chybné křestní jméno a státní příslušnost manželky prezidenta I Süngmana (Franceska, nikoliv Alice, Rakušanka, nikoliv Američanka).³⁷ Pro reálie vztahující se k válce Romanu Kimovi stačilo sledovat novinové zprávy (mezinárodně-politický aspekt i zprávy z bojiště).

V textu nenajdeme ani v levicové literatuře oblíbenou vsuvku lidové slovesnosti (písň, básně), není popsán oděv (partyzáni jsou oblečení do ukořistěných uniforem) ani jídlo, krajina i místní zvyky jsou univerzální, což stojí v opozici k ději v Japonsku, protkanému reáliemi, svědčícími o dlouhém pobytu autora i vystudovaném oboru.

V případě japonského prostředí si Roman Kim může dovolit fabulovat či vyprodukovat barvitě detailní scény ze zajateckého tábora, jednání i chování vojenských špiček při kapitulaci a po ní, také odkazovat na nejrůznější protiamerické akce Japonců. Pečlivě lokalizovaná i rozepsaná je celá špionážní akce, zasazená do tokijského prostředí, čímž děj nabývá na věrohodnosti.

Ze sovětského je převzato na první pohled málo: sovětský je ovšem vzor, zatlačený poněkud do pozadí zvoleným prostředím. Funkční jsou literární odkazy na Zoju Kosmoděmjanskou, jejíž jméno si připojují mladičké Korejky za jména svá, a také na tehdy velmi populární román A. A. Fadějeva *Mladá garda*, na který korejská pokro-

³⁴ Kim 1952, s. 146.

³⁵ Tamtéž, s. 145.

³⁶ Pchjongjangský Moranbong (Pivoňkové návrší) je například přeložen jako Moranův pá-mátník.

³⁷ Tato nesrovnalost u Francesky Donner Rheeové nebyla ojedinělá, i v Koreji byla v některých dobách označována za Američanku, což souvisí s prezidentovým dlouholetým pobytem v USA. Korejci jí ovšem také říkali „australská paní“. Viz například Čo 2005, s. 150.

ková mládež přísahá.³⁸ Román je fikce, ovšem dobová a účelová fikce, v níž autor využívá obzvláště svou erudici japanologa, což dává smysl už proto, že pisatel *Sešitu nalezeného v Sunčchon* je Japonec.

NEPŘÍTEL, RASISMUS A KONCEPCE SVĚTA

Nepřítel ve studenoválečných textech bývá klíčový: je vyličen tak, aby se stal objektem nenávisti a přirozeného pozitivního, pro boj posilujícího spravedlivého hněvu, tudíž je to stvůra, kterou soudobá literatura dotvořila na základě už prověřeného sémantického obsahu obrazu fašisty. V *Sešitu nalezeném v Sunčchon* je v kontextu permanentně přítomné války nepřitelem agresor: ozbrojený, dokonce velmi moderně a pro pokrokové lidstvo nebezpečně, odlidštěný, schopný páchat neuvěřitelně odporne zločiny. To samozřejmě není nový motiv, nepřítel-agresor se v národních literaturách vyskytuje po dlouhá staletí a v zásadě si stále drží své charakteristiky. Základem nadnárodního narativu studenoválečného období je radikální a nepřekročitelné oddělení táborů „našich“ přátel a „cizích“ nepřátel, pokud je tedy postava státním příslušníkem nepřátelské poloviny světa, reprezentuje celý stát. V *Sešitu nalezeném v Sunčchon* to platí pro USA, Japonsko a Jižní Koreu.³⁹

Příznačně jsou Američané ve studenoválečných textech explicitně či latentně označováni za dědice nejen německého, ale i japonského teroru,⁴⁰ který ovšem zdokonalili. Z dřívějších nepřátel — Japonska a USA — se stávají soupeřníci, kteří Koreu ničí vojensky i ekonomicky: „[...] průmyslové podniky a doly postupně přecházely z rukou japonských okupantů do rukou amerických imperialistů a Li Syn-manova klika odprodávala zemi.“⁴¹

38 Není nutné rozebírat autenticitu Zoji, neboť korejšti spisovatelé ji po válce přijali v té podobě, v jaké se ustálila jako sovětská ikona, stejně tak je nepochybný vliv Fadějevova románu *Mladá garda*, který byl po druhé světové válce v severní části Koreje (také vzhledem k sovětské okupaci) nejen adorován, ale i napodobován. O tom více Gabroussenko 2010. V románu se o knize píše takto: „Naše mládež zachránila svou nejmilejší knihu přeloženou z ruštiny. Je to román o sovětských chlapcích a dívkách, kteří založili ilegální organizaci nazvanou Mladá garda [...]. Všichni jsme četli tu knihu několikrát, potom jsme viděli sovětský film o mladogvardějcích a znovu jsme se vrátili ke knize. Aby se neroztrhala, uložili jsme ji do dřevěného obalu. Když přišli Američané, zakopali jsme ji do země. Když jsme založili skupinu, každý z nás na ni přísahal“ (Kim 1952, s. 144).

39 Zvláštností padesátých let bývá také jednoznačně negativní prostý Američan, černoch, dokonce i americká matka, zvláště matka vojáka. Japonec i Jihokorejec se mohou teoreticky stát bratry, pokud jsou obětí imperialismu, USA, atomové bomby nebo jsou zřetelně orientováni doleva (směrem k „nám“), což sám Roman Kim využil v *Děvčátku z Hirošimy*.

40 „Reakční imperialistická vláda USA, ve snaze uskutečnit své šílené plány na ovládnutí a zotročení světa, převzala plán japonských původců a organizátorů bakteriologické války. Tím znovu navazuje na lidožroutské choutky německého a japonského imperialismu, rozdrceného ve druhé světové válce slavnou Sovětskou armádou.“ Úřední akční výbor Národní fronty et al. 1952, s. 1.

41 Winter 1950, s. 11.

Sešit nalezený v Sunčchonu v popisech nepřátelskou stranu nekomplikuje. Američan Harshberger je „nevelký, s přimhouřenýma očima a malými plnými rty“,⁴² postupem času snůška všech možných odporných vlastností, ovšem inteligentní (umí japonsky i korejsky), mocný, vlivný (je mu svěřena významná mise), pročež není prvoplánově směšný, směšný je pouze v očích Japonce.⁴³ Japonce, o němž nevíme téměř nic a u nějž neznáme ani jméno, ani věk, pouze dvě z jeho přezdívky — Kap-po a Hiropon, které se jen mihnou textem,⁴⁴ a jenž je rozpoznatelný díky své jizvě, nevykreslil Roman Kim zpočátku jednoznačně. Částečně je to dáno tím, že Japonce příběh vypráví, každopádně se v ději jeví oproti psychicky labilnímu Američanovi přece jen jako pevnější a zásadovější, i když je nositelem necivilizovaných krutých tradic (kupříkladu rozsekávání zajatců mečem).⁴⁵ Spojením Američana a Japonce se začíná rýsovat nepřátelská strana. Ukáže se, že se oba státy už během druhé světové války respektovaly, a i když sebou mohou v konkrétních vztazích a situacích vzájemně pohrdat, společný je jim cíl zničit „rudé“. K jejich straně patří chronologicky američtí Korejci (zrádcové národa), členové I Süngmanovy vlády a „Lisynmanovci“, tj. Jihokorejci obecně.⁴⁶ Zástup nepřátel na pozadí doplňují v průběhu děje poražení Čankajškovi Čiňané, jasným signifikantem nepřítele je příslušnost k církvi (američtí misionáři i domácí kolaboranti), v textu jsou opět pro vyšší kredibilitu zmíněna dvě konkrétní jména — Horn a Underwood.⁴⁷ Tato původně nesourodá, pro československého dobového čtenáře ovšem jednoznačně čitelná masa je řízena Washingtonem,⁴⁸ zejména generálem MacArthurem, kterému jsou vzhledem ke kontextu (poválečná role při spravování Japonska a role vrchního velitele sil OSN v korejské válce) věnovány četnější zmínky.⁴⁹ Protivník má jediného nepřítele, a tím je komunismus, vzhledem ke své nebezpečnosti a rychlému šíření ne zcela jednoznačně lokalizovaný

42 Kim 1952, s. 12.

43 V souladu s dobovou zvyklostí vykreslení závažných nepřátel, jejichž dehonestace je kombinována s demonizací. Podrobněji Schmarc 2014.

44 Kim 1952, s. 111.

45 „Játra vyříznutá z živého nepřítele dělají vojáka udatným a otužilým,“ komentuje Japonce Američanovo obvinění Japonců z krutých praktik. Tamtéž, s. 14.

46 Román nerozlišuje Korejce na „lid“ a „Lisynmanovce“, stejně tak nerozlišuje Američany a USA. Prostí Američané i Korejci jsou také zesměšňováni: jsou hloupí a zbabělí, není tedy škoda, pokud jsou zlikvidováni.

47 G. W. Van Horn byl skutečně misionářem v Japonsku, H. G. Underwood a jeho rodina sloužili v Koreji po generace, zde může jít i o H. H. Underwooda (1890–1951), nebo H. G. Underwooda II (1917–2004), nejspíše však o konstrukt vzniklý spojením všech tří osob, čemuž by odpovídala i přibližnost Kimova zacházení s reáliemi.

48 Nikoliv ještě Trumanem, který byl oblíbeným objektem ideologických invektiv během studené války. Zde je zastoupen pouze „Trumanovci“, jedním z označení Američanů. Truman se v textu jednou objeví: „Harry pošle bombu“, doufají bezradní Američané (Kim 1952, s. 131). Zmiňováno není jediné jméno z Trumanova okolí. Jihokorejci jsou na jednom místě označeni za „washingtonske konkubíny“.

49 Vyjmenovány jsou osoby kolem něj (Kim 1952, s. 118), je srovnáván s Hidejoši Tojotomim (opět v kontextu vpádu do Koreje na konci 16. století). Američan se chvástá, že „ten váš“ (Hidejoši) si s Korejci neporadil, ale „ten náš“ (MacArthur) má zbraně, tudíž misi zvládne. Tamtéž, s. 92–93.

nebo zosobněný, v příběhu je reprezentován pouze masou Severokorejců a protiamerických⁵⁰ Japonců. „Rudé“ ovšem románový vypravěč chápe jako mor a nakažené je podle jeho názoru nutné zlikvidovat.

Jak se konkrétně projevuje nepřítel pokrokové strany světa? Neschopností, zbabělostí (Harshberger strachy škytá),⁵¹ podlostí, nelidskostí a hloupostí. Puritánsky nalaďená sovětská literatura netematizuje znásilňování, zkaženost se konkretizuje při mučení (Japonci mučí a popravují Američany, Američané v Koreji partyzány a partyzánky), plošným bombardováním měst a vesnic, vypalováním obydlí a vražděním na ústupu: Američané „měli při útěku tak naspěch, že je [zajatce] nestačili postřílet“.⁵² K dokreslení konkrétního nepřítele autor opakovaně používá motiv nadměrného požívání alkoholu, hiroponu⁵³ a cigaret „nasáklých“ heroinem, do inventáře prvoplánově nesympatických postav patří koňak, whisky, manilské cigarety. Nepřítel je rasista, jak ukazuje scéna, kdy Harshberger nadává Japonci: „Žlutá opice, zbabělče, pse prašivý!“⁵⁴ nebo když mluví o žvanivosti, potvrzující méněcennost „žlutých“.⁵⁵ I Japonec ovšem vidí Američana v souladu se svou panasianistickou výchovou jako podřadnou bytost: „Přede mnou neseděl již člověk, ale odpadek, o který bylo možno pouze umazat si meč.“⁵⁶ V románu ovšem nenajdeme vzájemné pohrdavé vidění Korejců a Japonců, které se ve skutečnosti ve 20. století projevovalo velmi silně.⁵⁷ Rasismus vypravěče, viděno dnešními očima, se týká nejen Američanů, ale i jejich spojenců, vojsk OSN. Nepřítel je na druhou stranu silný počtem i vojenským potenciálem, v knize se stále připomíná možnost použití nespécifikované, a tím pádem vysoce nebezpečné tajné zbraně, jíž nemá Roman Kim na mysli atomovou bombu, ale cosi pro lidstvo podstatně horšího.

Čistou rasu demonstruje na dvou moderních, poněkud rusifikovaných Severokorejcích. Oktan byla před válkou studentkou biologie, nyní je tlumočnice, kromě ruštiny umí i anglicky a japonsky, jezdí v džípu. Pjõnhak je vylíčen především jako voják: má několikrát prostřelenou ruku, popsána je jeho (ukořistěná) výzbroj i výstroj. O jeho dřívějším zaměstnání nebo studiu není řeč.⁵⁸ Dvojice se doplňuje: ona si všimne učebnice go a on deník rozluští. Tím jejich poslání v knize končí, mihnou se pouze na konci, když vítězně ustupují ze Sunčchõnu na „macarthurových džípech“ a vyzbrojení.⁵⁹

50 Protiameričtí Japonci jsou oblíbeným motivem Romana Kima, výrazně přítomným zvláště v *Děvčátku z Hirošimy*. V *Sešitu nalezeném v Sunčchõnu* jsou tematizováni jako vážná překážka poválečné orientace Japonska a společný protivník románové dvojice nepřátel.

51 Kim 1952, s. 20.

52 Tamtéž, s. 7.

53 Závislost nepřátel na drogách je tematizovaná s čím dál vyšší frekvencí, drogy berou nejen z nudy, ale i ve chvílích vzrušení, jako například v situaci, kdy se dozvedí, že druhý den vypukne invaze. Tamtéž, s. 122.

54 Tamtéž, s. 91.

55 Tamtéž, s. 104.

56 Tamtéž, s. 20.

57 Jedinou delší zmínku obsahuje Japoncovo hodnocení jihokorejských ministerských úředníků, ale to se týká jejich potenciálu (jeden vypadá jako lichvář, druhý jako podporučík, který byl právě povýšen). Tamtéž, s. 95.

58 Tamtéž, s. 6.

59 Zvláštním druhem Severokorejců jsou několikrát zmínění vlastenečtí špióni, kteří pronikli mezi nepřátele, jako například sekretářka plukovníka Birda. Tamtéž, s. 121.

(DEZ)INTERPRETACE ROMANA KIMA

„Jak se začne?“ zeptal jsem se ochraptěle. „Přímo na 38. rovnoběžce vybuchnou připravené miny. Jihokorejci začnou střílet a Severané jim jistě ihned odpoví. Členové korejské komise Organizace Spojených národů potvrdí, že Severokorejci stříleli první. Po náležité dělostřelecké přípravě vyrazí vpřed západní armáda vedená Kim Sek-vonem a východní vedená Čaj Ben-dekem.“⁶⁰

Rozebereme-li úryvek věcně, Roman Kim kombinuje fakta s výmysly tak, že celá informace působí přinejmenším uceleně a logicky. Oba generálové jsou historické postavy, oba v korejské válce bojovali. Na 38. rovnoběžce válka začala, jenže z opačného směru, předchozí přestřelky byly ovšem na denním pořádku. Organizace Spojených národů v té době neměla v Koreji žádnou komisi, proto nebylo možné, aby cokoliv potvrdila, ostatně cizí vojska na začátku války v Koreji nebyla vůbec, protože sovětská i americká odešla z poloostrova brzy po založení obou států.⁶¹ Tímto způsobem bychom ovšem mohli revidovat téměř všechny podrobnosti a konkrétní údaje, které nám kniha poskytuje v hojně míře.

Zjednodušíme-li korejskou válku, jak je v knize prezentovaná, na jedné straně máme americká a spojenecká vojska („nohsledy“), zbraně (vyjmenované jsou tu F-82, F-80, B-26) a násilí, na druhé severokorejský lid, odhodlání a podporu spravedlivé části světa, které stačí minimálně k zastavení nepřítele. Kromě závěrečných scén, kde se opatrně zmiňuje vítězství, role Kim Ir-sena a SSSR, není rétorika přehnaně ideologická, na padesátá léta je zakončení téměř civilní: z rozhlasu se line Kim Ir-senův hlas, citující symbolicky, ale ahistoricky Stalinovo poselství korejskému lidu.⁶²

Knih je ovšem ideologická nejen pro opačné vidění počátku války, ale zejména úhlem interpretace světa a upravováním historie, respektive selekcí událostí a jejich seřazením vyvolávajícím patriční účinek. Tak je zkresleno předválečné i poválečné Japonsko, vybrány jsou situace, v nichž se pisatel deníku účastní eminentně důležitých zločinných akcí (jako důstojník speciální jednotky na sklonku války, jako člen samurajského bratrstva, které chystá převrat), pokusů o znovunastolení významu Japonska jako světového hráče, zapojení Japonska do budování jihokorejské armády a korejské války (dobrovolníci). To vše je výmysl. Informace jsou dávkovány, takže čtenář nabyde dojmu, že americko-japonské spiknutí nepochází z doby poválečné, bylo plánováno dlouho a jen shoda okolností nesvedla obě země na stejnou stranu dříve. Že Japonsko a západní svět nejsou nepřátelé a válka byla „tragickým omylem“⁶³ Japonci několikrát zdůrazňuje, že válku Američanům vyhráli Rusové, že chybělo málo, aby je Němci zničili atd. Autor jednostranně líčí Japonsko těsně před kapitulací (místo konce války řeší invazi na Sibiř), po kapitulaci vědomě zamlčuje následky japonské porážky, překrucuje americkou správu a její podstatu. Výmysl je také celé spiknutí vedoucí ke

⁶⁰ Tamtéž, s. 123. Správná podoba jmen obou generálů je Kim Sögwön, resp. Čchä Pjöngdök.

⁶¹ Všechny dobové prameny a po nich nejrůznější publikace o korejské válce se shodují v tom, že sovětská armáda odešla 25. 12. 1948 a americká do 30. 6. 1949.

⁶² Kim 1952, s. 146. Stalin oslovil Korejce hned druhý den konfliktu, tedy 26. 6. 1950.

⁶³ Tamtéž, s. 19.

korejské válce a nejvíc takzvaný test z července 1949, který se sice spiklencům nezdaří, ale do plánování zapojí Roman Kim korejské kolaboranty, misionáře, jihokorejskou vládu a pochopitelně tajné služby USA, Japonska a jižní Koreje. Plány jsou popsány přesně, včetně geografických údajů⁶⁴ a nasazení konkrétních jednotek.

Pokud by nebyla próza doporučována jako pravdivá, zmíněné by tvořilo zdařilý inventář špionážního románu, v němž se mísí známá scenerie a historické postavy s napůl fiktivními a fiktivními. Jak už bylo řečeno, pro konstrukci prostředí korejské války nebylo zapotřebí zvláštních znalostí, stačilo opakovat tezi o jižním (zde rozšířeno o USA a Japonsko) napadení Severu. Také už existoval stálý a neustále vylepšovaný studenoválečný narativ, plný zpráv o velkých vítězstvích, velkých porážkách nepřítele a doprovodného výčtu polopravd od nasazení bakteriologických zbraní po pokusy na lidech. Poslední obvinění byla během korejské války zvláště propracovaná a tříleté trvání konfliktu přispělo k opakování, konkretizování a cízelování scenerie i postav.

V ideologickém, neliterárním kontextu a zvláště v sousedství doslovu překladatele působí *Sešit nalezený v Sunčchon* paradoxně jako věcný, propagandisticky málo výrazný text s minimálním množstvím dobových frází. Rychlým střídáním děje a jeho torzovitostí nedává autor čtenáři prostor a čas k přemýšlení. Možnost přijetí *Sešitu nalezeného v Sunčchon* jako pravdivého podporuje zejména forma deníku nepřítele (i když jde o vysoce nespolehlivého vypravěče), náležející ke klasickému inventáři potvrzujícímu věrohodnost. Roman Kim navíc vytváří poměrně úspěšně iluzi autorské objektivnosti a informovanosti ohledně podrobností (svědectví).

Kniha vznikla v Sovětském svazu brzy po začátku korejské války, ve srovnání s patetickou poezií a fiktivními reportážemi z fronty byla vystavěna téměř civilně. Vzhledem k minimálnímu setkání s žánrem špionážního románu na našem území mohla v době svého vydání — v kontextu vypjatých literárních⁶⁵ i neliterárních textů a také nejrůznějších dobových propagandistických úzů⁶⁶ — naivnější čtenáře snadno přesvědčit o svých pravdách. Totéž, s pomocí záložky, dokáže ovšem i sedmdesát let po svém uvedení.

This work was supported by the 2023 Korean Studies Grant Program of the Academy of Korean Studies (AKS-2023-R-047) and by Hankuk University of Foreign Studies Research Fund of 2022.

64 Tamtéž, s. 102, 104.

65 Z poměrně hojně domácích i překladových produkce zmiňme alespoň vysoce angažovanou a patetickou poezii dalšího sovětského Korejce Čo Kičchóna (1913–1951) a jeho poemu *Pektusan* (česky 1951) a *Ulice v plamenech* (česky 1952), které byly během korejské války uvedeny v Československu.

66 Samotný motiv ukořistění tajných dokumentů nepřítele je častý již od počátku korejského konfliktu, v českém prostředí viz například: „dokumenty z tajných archivů Li Syn-manovy vlády, které byly lidovou armádou ukořistěny při osvobození Seulu, nezvratně dokazují [...]“. *Jak byla připravena válka v Koreji 1951*, s. 8.

LITERATURA:

- Čo, Hjedža. „Siömönim Pchŭrančchesŭkcha jösaui čhindžöng Piennarül tanjösasö“.
Hanguk nondan, 160, 2005, s. 146–150.
- Deník Práce*, 20. 7. 1951, 7, 169, s. 2.
- Gabroussenko, Tatiana. *Soldiers on the Cultural Front: Developments in the Early History of North Korean Literature and Literary Policy*. Honolulu: University of Hawai'i Press, Honolulu and Center for Korean Studies, University of Hawai'i, 2010.
- Jak byla připravena válka v Koreji: Dokumenty z archivu Li Syn-manovy vlády*. Praha: Ministerstvo zahraničí ČSR nákladem Orbisu, 1951.
- Kim, Hongdžung. „Se ijagidürün öttokche tasi ssödžössnŭnga?“ Roman Kim čchuri munhagŭi kiwön tchŭkčing.“ *Sŭllabŭ hakpo*, 30, 2015, č. 4, s. 135–162.
- Kim, Hongdžung. Roman Kimüi čchogi čödžaktŭlkwa 3ki Rösia hjöngsikčŭui. *Sŭllabŭ hakpo*, 29, 2014, s. 131–164.
- Kim, Je. U. „Roman Nikolajevič Kim — vidnyj sovětskij issledovatel' Vostočnoj Azii i pisatel'“. Naučnaja konferencija v IDV RAN, posvjaščonnaja jego tvorčestvu“. *Japonskije issledovanija*, 2016, č. 2, s. 82–91.
- Kim, Roman. *Americký Parnas*. Přel. Emanuel Tilsch. Praha: Československý spisovatel, 1950.
- Kim, Roman. *Děvčátka z Hirošimy*. Přel. Jarmila Wagsteinová. Praha: Mladá fronta, 1955.
- Kim, Roman. *Kobra pod poduškou*. Přel. Vladimír Michna. Praha: Saturn, 1966.
- Kim, Roman. „Sešit nalezený v Sunčonu“. Přel. Jaroslav Jankovský a Olga Berounská. *Květy*, 7, 1951, 15. 7. — 16. 12. (23 pokračování).
- Kim, Roman. *Sešit nalezený v Sunčonu*. Přel. Jaroslav Jankovský a Olga Berounská. Praha: Naše vojsko, 1952.
- Kim, Roman. *Škola přízraků*. Přel. Jiří Barbaš. Praha: Saturn, 1967.
- Kulanov, Aleksander. *Roman Kim*. Moskva: Molodaja gvardija, 2016.
- Kulanov, Aleksander. „Roman Kim: The Ninja from the Lublianka“. *Historian*, 80, 2018, 1, s. 9–33.
- Kulanov, Aleksander. *Sorjön jöksae tŭngdžanghan hanin nindža Roman Kim*. [online]. [cit. 27. 9. 2022]. Dostupné z https://kr.rbth.com/opinion/2017/04/25/soryeonyeogsae-deungjangghan-hanin-ninja-roman-gim_749531.
- Práce*, 1952, r. 2, č. 28, s. 13.
- Sakanaka, Norio. „Roman Nikolajevich Kim and the Strange Plots of His Mystery Novellas“. *Policing Literary Theory*. Leiden: Brill, 2017, s. 149–165.
- Schmarc, Vít. „Miř přesněji!‘ Korejská válka jako černý bod socialistického realismu“. *Soudobé dějiny*, 21, 2014, č. 1, s. 44–78.
- Týl a zásobování*. Praha: Ministerstvo národní obrany, 1952, 8, 2, s. 420a.
- Winter, Kamil. *Americká agrese v Koreji: Projev přednesený na protestním shromáždění masových organizací v Praze dne 20. července 1950*. Praha: Naše vojsko, 1950.
- Úřední akční výbor Národní fronty et al. „Protest proti používání bakteriologických zbraní americkými interventy v Koreji“. *Rovnost: List sociálních demokratů českých*, 68, 1952, č. 65, s. 1–2.